

Wokół zagadnień starotestamentowych 1

Od redakcji:

Każdy, kto chce umiejętnie i skutecznie służyć Bogu, nie ma wątpliwości, że powinien stale poszerzać swą wiedzę o Biblii. Na chrześcijańskim rynku wydawniczym ukazało się na ten temat wiele starannie przygotowanych i przystępnie napisanych rozpraw. Jedna z nich, wydana przez oficynę „Łaska i Pokój”, zwróciła naszą uwagę. Korzystając z życzliwej zgody autora skryptu pt. „Wokół zagadnień Starotestamentowych”, poniżej dokonujemy przedruku obszernych fragmentów tego opracowania.

INSPIRACJA PISMA ŚWIĘTEGO

Księgi Pisma Świętego, aczkolwiek pisane przez ok. 40 ziemskich autorów, pochodzą z natchnienia Ducha Świętego, pochodzą od Boga, jako jedyne go głównego Autora.

Na określenie „natchnienia” Pismo Święte używa złożonego terminu greckiego: Theopneustos – Theos (Bóg) i pneuein (tchnąć), w znaczeniu czynnym – „tchnący Bogiem”, lub biernym – „natchnione przez Boga” (II Tym 3,14-18; II Ptr 1,16-21).

Terminu tego, począwszy od Orygenesa będą używać chrześcijańscy pisarze Kościoła greckiego, natomiast łacińscy pisarze wczesnego Kościoła używać

będą łacińskiego odpowiednika terminu: *divinus inspiratus* (natchnione przez Boga). Po raz pierwszy użył go wybitny pisarz Kościoła – Tertulian.

Natchnienie (łac. inspiracja, gr. *Theopneustia*) Pisma Świętego, jest to wpływ Boga wywierany na autorów poszczególnych ksiąg Pisma Świętego w taki sposób, że słowa i myśli zapisane w oryginałach były bezbłędne.

Słowo Boże wielokrotnie świadczy, że od pierwszej do ostatniej księgi Biblia była pisana pod natchnieniem Ducha Świętego.

A) Istota inspiracji

Istota natchnienia zasadza się na dwóch ważnych faktorach:

1. wpływ Boga na umysł pisarza

– Bóg swoje myśli wyraził pojęciami i myślami autorów natchnionych;

2. wpływ Boga na wolę pisarza

– Bóg miał wpływ na powstanie, układ i treść księgi.

Nasuwa się tu niewiarygodna i wspaniała prawda, że Bóg do tego stopnia zniżył się do umysłowości i mentalności ziemskich autorów, że pozwolił, aby jego doskonałe myśli i prawdy zostały wyrażone w niedoskonały i ograniczony sposób ludzki.

B) Cel inspiracji

a) Bóg dał nam Pismo Święte, aby objawić ludziom samego siebie. Czyni to za pomocą dwóch źródeł objawienia:

– przez Księgę Przyrody (por. Ps 19,1-7),

– przez Księgę Słowa (por. Ps. 19,8-15).

b) Bóg dał nam Pismo Święte, aby ukazać osobę i dzieło Pana Jezusa Chrystusa:

– Jego nadnaturalne poczęcie,

– Jego bezgrzeszne życie,

- Jego doskonałą naukę,
- Jego cudotwórczą działalność,
- Jego zbawienną śmierć,
- Jego chwalebne zmartwychwstanie,
- Jego triumfalne wniebowstąpienie,
- Jego sławne przyjście.

c) Bóg dał nam Pismo Święte, aby ukazać pracę i działanie Ducha Świętego:

- dla człowieka,
- w człowieku,
- przez człowieka.

d) W Biblii zostało ukazane boskie pochodzenie Pisma Świętego:

- bezbłądność Pisma Świętego,
- jedność w różnorodności,
- nadprzyrodzony charakter Biblii,
- niezrównane piękno i głębokość treści Biblii,
- moc i potęga Słowa Bożego,
- zgodność treści Biblii z wydarzeniami historii,
- zbieżność relacji biblijnej z nauką.

e) W Biblii ukazany został Boży plan zbawienia:

- Biblia mówi o grzechu,
- Biblia mówi o śmierci,
- Biblia mówi o zakonie,

- Biblia mówi o łasce,
- Biblia mówi o odkupieniu,
- Biblia mówi o odrodzeniu,
- Biblia mówi o mocy krwi Jezusa Chrystusa,
- Biblia mówi o Kościele i życiu chrześcijańskim,
- Biblia mówi o zbawieniu wiecznym,
- Biblia mówi o potępieniu wiecznym,
- Biblia mówi o zmartwychwstaniu,
- Biblia mówi o powtórny przyjsciu Pana Jezusa Chrystusa.

C) Rodzaje inspiracji

Istnieją zasadniczo dwa spojrzenia na natchnienie Pisma Świętego:

- inspiracja werbalna (inspiratio verbalis) – natchnienie słowne,
- inspiracja realna (inspiratio realis) – natchnienie realne.

Inspiracja werbalna opiera się na idei, że całe Pismo Święte jest natchnione, natchniony każdy wiersz i każde słowo. Na założeniu inspiracji werbalnej opiera się biblijny gmach fundamentalistów, że Biblia jest Słowem Bożym, w przeciwieństwie do liberałów twierdzących, że w Biblii jest Słowo Boże. W Starym Testamencie ponad 3800 razy jest powiedziane: „Tak mówi Pan”, „Powiedział Pan”, „Stało się Słowo Pana...”. Pan Jezus Chrystus stał na stanowisku inspiracji werbalnej (Mt 5,18; Łk 16,17; 21,23; Jan 10,35; 14,26; 16,13; por. 1 Tes 2,13). Ewangeliczni chrześcijanie stoją również na tym stanowisku.

Inspiracja realna opiera się na idei, że w Biblii oprócz Słowa Bożego, tzn. słów, które sam Bóg wypowiedział, jest też słowo ludzkie (np. słowa Faraona, Heroda, Achitofela, Semeja czy Judasza), są także dodatki redaktorskie przepisywaczy i tłumaczy, ale jest także słowo diabła (np. Gen 3 r., Joba 1 i r r., Iz 14,13.14; Ez 28,2; Mt 4 r., Mr 1 r., Łk 4

r.). I pomimo tego, że w Biblii rzeczywiście poza słowami Boga są także słowa i wypowiedzi ludzi i diabła, to jednak „Całe Pismo przez Boga jest natchnione i pożyteczne do nauki, do wykrywania błędów, do poprawy, do wychowywania w sprawiedliwości, aby człowiek Boży był doskonały, do wszelkiego dobrego dzieła przygotowany.” (2 Tym 3,16.17).

D) Zasada inspiracji

Należy tu podkreślić bardzo istotny fakt, że inspiracja werbalna dotyczy tylko oryginalnych Pism Starego i Nowego Testamentu.

Pismo Święte jest doskonałe, nieomyłne i bezbłędne. Ewentualne błędy (pozorne) lub nieścisłości wynikają:

1. z niedokładnego skopiowania oryginałów (Błąd przepisywacza, zmęczenie, wada wzroku, pomylenie, przestawienie lub opuszczenie liter, wyrazów czy wersetów),
2. z niedoskonałego opunktowania tekstów spółgłoskowych (hebrajski tekst kwadratowy zawiera wyłącznie pismo spółgłoskowe, zaopatrzenie zaś pisma hebrajskiego w samogłoski zawdzięczamy Masoretom – uczonym biblistom żydowskim),
3. z nieścisłego tłumaczenia tekstów z języków oryginalnych na języki nowożytne (np. termin „hades” – „kraj umarłych” (Łk 16,23) został błędnie przetłumaczony i oddany terminem „piekło” (Mt 11,23; 16,18; Obj 1,18; 6,8; 20,13.14).

(jako przykład błędnego przekładu może służyć także tekst Rz 14,14 gdzie grecki termin koinos („skalne”) przełożono niewłaściwie na „nieczyste” (gr. akatartos) – przyp. red.).

E) Proces inspiracji

W okresie powstawania kanonu od pierwszej do ostatniej księgi Biblia była pisana pod natchnieniem Ducha Świętego. Proces inspiracji zakończył się z chwilą powstania ostatniej księgi Nowego Testamentu. W obecnym czasie Duch Święty inspiruje serca ludzkie. Kontynuacją procesu inspiracji jest świadectwo i praca Ducha Świętego, który składa świadectwo o Jezusie Chrystusie (Jan 14,26), przekonuje o grzechu, sprawiedliwości i sądzie

(Jan 16,8-11), wprowadza we wszelką prawdę (Jan 16,23), naucza wszystkiego i przypomina (Jan 14,26) oraz oznajmia rzeczy przyszłe (Jan 16,13).

W obecnym czasie Duch Święty zaprasza i zachęca do czytania (Obj 1,3), słuchania (Łk 8,15; 11,28; Obj 1,3; 22,7).

Od czasu zamknięcia kanonu Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu nie wolno:

1. niczego dodawać do Słowa Bożego (Deut 4,2; Obj 22,18),
2. niczego ujmować ze Słowa Bożego (Deut 4,2; Obj 22,19),
3. przekręcać Słowa Bożego (Gal 1,7-9),
4. odwozić ludzi od Słowa Bożego (Gal 1,6),
5. fałszować Słowo Boże (II Kor 4,2),
6. robić interesu ze Słowa Bożego (II Kor 2,17);
7. zwiastować Słowo Boże z zazdrości i przekory (Flp 1,15), kłótności i nieszczerości (Flp 1,17), ani przez wzgląd na próżną chwałę (Flp 2,3).

KANON PISMA ŚWIĘTEGO

A) Pojęcie kanonu

Pojęcie „kanon” ma bardzo długą tradycję. W języku hebrajskim terminem „kaneh” określano „trzcinę”. W języku greckim w czasach Homera termin „kanon” oznaczał „pręt”, „trzcinę mierniczą”, „miarę”, a więc terminy będące niejako atrybutem ówczesnego budownictwa. W okresie późniejszym pojęcie „kanon” zostało rozszerzone i uogólnione, oznaczając „miernik”, „regułę”, „wzorzec”, „prawidło”, „wytyczną”, „wzór”. W okresie hellenistycznym „kanonem” zaczęto nazywać „obowiązujący wykaz”, „autorytatywne zestawienie”, „ustalony katalog”.

Chrześcijańskie pojęcie „kanonu” datuje się od II w. i oznacza „regułę wiary” i „regułę postępowania” (Gał 6,16; por. II Kor 10,13.15). Natomiast kanon jako katalog, oficjalny zbiór ksiąg Pisma Świętego, pochodzi z połowy IV wieku. Określenia „księgi kanoniczne” użyto po raz pierwszy na synodzie w Laodycei (360 r.). Od tego czasu słowo kanon będzie oznaczać „wykaz ksiąg świętych”.

Kanon ksiąg świętych jest to zbiór ksiąg inspirowanych i nieomylnych, zawierających regułę prawdy objawionej. Należałoby przytoczyć również drugą, bardzo ważną definicję kanonu: Kanon jest to zamknięty zbiór ksiąg natchnionych, będący dla Kościoła normą wiary i postępowania. Księgi zawarte w tym kanonie nazywane są kanonicznymi.

Z relacji żydowskiego historyka, Józefa Flawiusza (Contra Apionem 1,8) wynika, że kanon Starego Testamentu powstawał od czasów Mojżesza (XIII w. przed Chr.) aż do Ezdrasza (V w. przed Chr.). Ten sam autor podaje, że Torę (Pięcioksiąg) napisał Mojżesz, mędrcy – księgi nauczające, a prorocy – księgi prorockie.

Opierając się na świadectwie Flawiusza i przekazie rabinicznym wybitny uczyony żydowski, Eliasz Lewita (XVI w.) potwierdził dotychczasową hipotezę, że twórcą zamkniętego zbioru ksiąg Starego Testamentu był Ezdrasz.

Zbiór ksiąg Starego Testamentu został ostatecznie uznany za kanoniczny ok. roku 100 na synodzie rabinicznym w Jamni (Jabne) – ok. 20 km od Jaffy, portu nad Morzem Śródziemnym. Ustalony wówczas kanon ksiąg Starego Testamentu jest określany „kanonem palestyńskim”, w odróżnieniu od drugiego – „kanonu aleksandryjskiego”, którym posługiwali się Żydzi znajdujący się w diasporze egipskiej w Aleksandrii. Żydzi aleksandryjscy, posługujący się językiem greckim do zbioru ksiąg kanonicznych dołączyli księgi apokryficzne – księgi, których natchnienie w świetle całej Biblii, jest wysoce wątpliwe.

B) Cechy kanonu

Kanon ksiąg Starego Testamentu charakteryzują pewne szczególne cechy, a mianowicie:

1. Boska inspiracja,
2. odgraniczenie od literatury świeckiej przez swój sakralny charakter,
3. Ograniczenie liczby ksiąg (24 księgi):
  - Tora (5 ksiąg),
  - Nebiim (8 ksiąg),
  - Ketubim (11 ksiąg).
4. Nienaruszalność brzmienia tekstu ksiąg świętych (za prof. J. B. Niemczyk, Kompendium wstępu do Starego Testamentu, s. 19).

(W tym miejscu należy wyjaśnić, że 24 księgi „kanonu palestyńskiego” to 39 ksiąg kanonicznych znajdujących się obecnie w przekładach protestanckich Biblii. Różnica w ilości jest pozorna, gdyż „kanon palestyński” za jedną księgę uznawał np. I i II Księgę Królewską, I i II Księgę Kronik, itd. – przyp. red.).

C) Kanon ksiąg Starego Testamentu u chrześcijan

Chrześcijanie przejęli księgi Starego Testamentu od Żydów. Stanowiły one bowiem Biblię Pana Jezusa Chrystusa i apostolskiego chrześcijaństwa. Zaznaczyć jednak należy, że chrześcijanie przejęli Stary Testament nie w oryginale hebrajskim, lecz w przekładzie greckim zw. Septuagintą (Przekład „Siedemdziesięciu” – LXX). Wynika to m.in. stąd, że księgi Nowego Testamentu napisane w języku greckim przytaczają cytaty starotestamentowe z przekładu greckiego – Septuaginty.

Księgi Nowego Testamentu powstawały w latach od 51-52 (Listy do Tesaloniczan) do ok 96-98 (Apokalipsa, Ewangelia wg Jana). Jednakże kanon ksiąg Starego i Nowego Testamentu został po raz pierwszy ogłoszony na synodzie w Laodycei (360 r.) oraz opublikowany w tzw. Wielkanocnym Liście Atanazego w roku 367, gdzie w sposób szczegółowy ujęty został zbiór 39 ksiąg kanonicznych i 27 ksiąg Nowego Testamentu. Kanon ten został jeszcze potwierdzony przez trzy synody: w Hippo Regius (393 r.), oraz III i IV Synod w Kartaginie (397 i 419 r.).

Na ustalenie zbioru ksiąg Starego Testamentu wpłynął w dużym stopniu fakt istnienia wyraźnych rozbieżności pomiędzy diasporą żydowską w Aleksandrii (Egipt), a ortodoksyjnym żydostwem w Palestynie co do układu i ilości ksiąg starotestamentowych. Jak wiemy kanon ortodoksyjny judaizmu zawierał 24 księgi starotestamentowe, natomiast kanon gminy aleksandryjskiej był poszerzony o księgi apokryficzne. Wiadomo również, że na początku II w. na Synodzie w Jamni został ostatecznie ustalony i uznany za jedyny i prawidłowy palestyński kanon Starego Testamentu, apokryfy natomiast zostały odrzucone.

Sprawa natchnienia ksiąg apokryficznych, które Kościół katolicki nazywa „deuterokanonicznymi” (księgi „wtórnie natchnione”), była od czasów apostołskich kwestionowana. Także Luter i inni reformatorzy nie uznali ich za natchnione i nie umieścili w kanonie, i do czasów obecnych istnieje rozbieżność w ilości ksiąg Biblii protestanckiej i katolickiej.

Księgi, które nie zostały uznane za natchnione i kanoniczne, zarówno przez Żydów palestyńskich jak i przez chrześcijan pierwszych wieków, dzieli się ogólnie na dwie kategorie: apokryfy i pseudoepigrafy.

KSIĘGI APOKRYFICZNE

„Apokryfy są to starożytne pisma żydowskie i wczesnochrześcijańskie, niepewnego pochodzenia, o treści często tajemnej, wręcz odbiegającej od powszechnie przyjętej nauki...” (Encykl. katol. t. I, str 758),

Termin „apokryphos” został zaczerpnięty z języka greckiego i oznacza – „ukryty, tajemny”. Nazwano je tak w w. V ze względu na ich tajemnicze pochodzenie i treść, i dlatego, że je ukrywano i pilnie strzeżono, aby nie dostały się w ręce spólstwa.

Do XVI w. apokryfy nigdy oficjalnie nie były zaliczane do kanonu, mimo że z kanonicznymi księgami stanowią podobieństwo poprzez domniemane autorstwo i religijną tematykę.

Wspomnieliśmy już, że apokryfy nigdy nie zostały uznane ani przez Żydów,

ani przez chrześcijan pierwszych wieków, ani przez protestantów. W związku z tym warto przyjrzeć się wypowiedziom „Ojców Kościoła” na ten temat.

Po raz pierwszy terminu „apokryf” użył Klemans z Aleksandrii (Stromata 1,15,69). Orygenes użył go na oznaczenie ksiąg religijnych, które choć pożyteczne, zawierały wiele błędów i nie były całkowicie zgodne z nauką chrześcijańską (Prologus in Canticum). Rufin (ok. 345 do ok 410 r.) nazwał apokryficznymi te księgi, których nie wolno było czytać w kościele publicznie (Exposito Symboli 38), a Hieronim uważał, że jeśli jakakolwiek księga istnieje poza 24 księgami Starego Testamentu, należy ją umieścić wśród apokryfów (Prologus galeatus). Tenże pisał również, że pozostałe księgi nie są natchnione, nie można ich używać dla potwierdzania dogmatów kościelnych (Praefatio in libros Salomoni). Zarówno Hieronim (Ad Laetam, 10,12) jak i Augustyn (De Civitate Dei, 15,4.23), podkreślali ich tajemnicze pochodzenie, lub nie od tych autorów, którym były przypisywane. Tacy pisarze pierwszego chrześcijaństwa jak Cyryl Jerozolimski (ok. 315-386), Epifaniusz (ok. 315-403), Grzegorz z Nazjanu (329-389) i Rufin, opowiadali się za 24 kanonicznymi księgami Starego Testamentu.

W roku 380 Hieronim pisał, że poza ściśle ustalonymi księgami świętymi należy inne uznawać za apokryfy, a w cztery lata później napisał, że te księgi, których nie ma w zbiorze judaistycznym, należy odrzucić.

Pomimo tak poważnych argumentów dotyczących kwestionowania apokryfów, argumentów takich jak: ustalenie kanonu palestyńskiego, negatywne stanowisko pierwotnego chrześcijaństwa, i krytyczne relacje ojców kościoła, kościół rzymskokatolicki dekretem 4 sesji soboru trydenckiego z dnia 8 kwietnia 1546 r. – w odpowiedzi na posunięcia reformatorów, zwłaszcza Lutera (1526r.) kategorycznie zaprzeczających kanoniczności ksiąg apokryficzych – ogłosił dołączenie apokryfów do kanonu Pisma Świętego. Wspomniany wyżej dekret soboru trydenckiego posiadał bardzo wymowną dziś klauzulę: „Gdyby zaś ktoś tych ksiąg (które zostały wyliczone) całych wraz z ich częściami, tak jak je się zwykło w kościele katolickim czytać i jak znajdują się w starej rozpowszechnionej formie [tekstu] nie uznał za święte i kanoniczne... niech będzie wyklęty.” (Enchiridion biblicum, 45).

Protestanci jednakże pozostali wierni idei zachowania żydowskiego kanonu Pisma Świętego, a idąc za wzorem kościoła chrześcijańskiego pierwszych wieków przyjęli kanon Pisma Świętego, bez apokryfów. W ślady protestantów poszły inne wyznania chrześcijańskie, zwłaszcza cerkiew prawosławna i kościoły wolne (kościół Małej Reformacji).

A) Apokryfy Starego Testamentu

Do starotestamentowych apokryfów należą następujące księgi:

1. Tobiasza,
2. Judyty,
3. Pierwsza Machabejska,
4. Druga Machabejska,
5. Mądrości (Salomona),
6. Mądrości Syracha (Eklezjastyk),
7. Barucha,
8. List Jeremiasza (r. 6 Księgi Barucha),
9. dodatki apokryficzne:
  - Daniela (3,24-90; oraz 13 i 14 r.),
  - Estery (10,4-13; 11,2-12; 13,1-14.19; 15,4-19; 16,1-4).

B) Apokryfy Nowego Testamentu

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa równocześnie z powstaniem kanonicznych ksiąg Nowego Testamentu następuje bujny rozkwit literatury apokryficznej. W skład literatury apokryficznej wchodzi: Ewangelie, Dzieje, Listy i Apokalipsy.

a) Ewangelie:

1. Protoewangelia Jakuba (II w.),

2. Ewangelia wg Hebrajczyków (II-IV w.),
3. Ewangelia wg Egipcjan,
4. Ewangelia wg Ebionitów (II-III w.),
5. Ewangelia wg Piotra,
6. Ewangelia wg Tomasza,
7. Ewangelia wg Gamaliela,
8. Ewangelia wg Nikodema,
9. Ewangelia wg Nazarejczyków,
10. Ewangelia Ewy (utwór gnostycki),
11. Ewangelia wg Judasza Iskarioty (utwór gnostycki),
12. Historia Józefa Cieśli (VII w.),
13. Historia Zaśnięcia i Wniebowzięcia Marii (IV w.).

b) Dzieje (Acta):

1. Dzieje Piotra (Quo vadis Domine),
2. Dzieje Pawła,
3. Dzieje Piotra i Pawła (V-VI w.),
4. Dzieje Pawła i Tekli,
5. Dzieje Tomasza (III w.),
6. Dzieje Jana (III w.),
7. Dzieje Andrzeja (II w.),
8. Dzieje Mateusza,
9. Dzieje Filipa,

10. Dzieje Barnaby (misja na Cyprze),
11. Dzieje Bartłomieja,
12. Dzieje Macieja,
13. Dzieje Tadeusza,
14. Acta Piłata (IV w.),
15. Dzieje Pseudo-Klementyny,
16. Zemsta Zbawiciela.

c) Listy:

1. Epistola Apostolorum (List apostołski, II-III w.),
2. List do Laodycejczyków (IV w.),
3. List do Aleksandryjczyków,
4. List Trzeci Pawła do Koryntian,
5. List Koryntian do Pawła (II w.),
6. List Chrystusa do Abgara, króla Edessy,
7. List Abgara do Chrystusa,
8. Listy Pawła do Seneki (6 listów),
9. Listy Seneki do Pawła (8 listów),
10. List Piłata,
11. List Tomasza,
12. List Barnaby,
13. Nauka Addi (działalność Tadeusza),
14. List Pseudo-Tytusa.

d) Apokalipsy (Objawienia)

1. Apokalipsa Piotra (II w.),
2. Apokalipsa Pawła (IV-V w.),
3. Apokalipsa Tomasza,
4. Apokalipsa Bartłomieja,
5. Apokalipsa Szczepana,
6. Apokalipsa Zachariasza,
7. Apokalipsy Jana (3 różne),
8. Apokalipsy Marii (2 różne).

Dlaczego apokryfy nie zostały włączone do kanonu Pisma Świętego?

1. Nie ma ich w kanonie palestyńskim, bowiem ortodoksyjni Żydzi nigdy nie włączyli ich do zbioru ksiąg świętych.
2. Zarówno Pan Jezus Chrystus, jak i Jego apostołowie i pierwotni chrześcijanie nie uznawali ich za natchnione, nie cytowali ich i nie powoływali się na ich treść.
3. Zasadnicza część literatury apokryficznej nosi charakter naśladowczy, jest pochodzenia późniejszego niż relacje biblijne, stąd też istniały obiekcje co do ich wiarygodności i prawowierności.
4. Nie czytano ich na religijnych zgromadzeniach synagogałnych ani chrześcijańskich.
5. Ich wartość historyczna i doktrynalna jest różna; zawierają wiele fantastycznych, legendarnych, często naiwnych i niezgodnych z prawdą relacji, czasem wręcz błędnych i fałszywych, np. w Księdze Judyty (1,1) jest błędna wzmianka, że Nabukadnesar panował nad Assyrią w Niniwie.
6. Apokryfy zostały zakwestionowane przez uczonych pisarzy i apologetów chrześcijańskich, takich jak Klemens Aleksandryjski, Orygenes, Rufin, Cyryl Jerozolimski, Epifaniusz, Grzegorz z Nazjanu, Hieronim i Augustyn.

7. Z uwagi na nieautentyczne, nienatchnione i nieprawowierne, księgi te zostały odrzucone przez Lutra i innych reformatorów. Tej samej zasady trzymają się wszelkie kościoły protestanckie od czasów Reformacji do dziś.

Przytoczę w związku z tym kilka wyraźnych przykładów błędnych, naiwnych i niezgodnych z prawdą relacji:

- Ewangelia wg Tomasza (cuda dokonywane przez małego Jezusa w okresie dzieciństwa – por. Jan 2,11; 4,54),
- Dzieje Pawła (szczegół o ochrzczeniu... lwa!),
- Historia Wniebowzięcia Marii Panny (por. Jan 3,13).

PSEUDOEPIGRAFY

Szczególnym rodzajem religijnych utworów literackich były pseudoepigrafy, których bujny rozwój datuje się od czasów machabejskich (175-135 przed Chr.). Literatura ta w wielu przypadkach podszywała się pod nazwy ksiąg kanonicznych, zwłaszcza prorockich, a także pod imiona patriarchów. Pseudoepigrafy zatem były pismami o treści religijnej, ale pod nieprawdziwym imieniem lub nazwą. Termin ten został zaczerpnięty z języka greckiego: *pseudēs* – nieprawdziwy, nierzeczywisty, zmyślony, oraz *epigrafe* – napis, tytuł dzieła. A więc pseudoepigrafy to dzieła pod nieprawdziwym tytułem.

[Do najbardziej znanych pseudoepigrafów należą:](#)

1. Księga Jubileuszy, zwana Małą Księgą Genesis (II w. przed Chr.),
2. List Arysteasza,
3. Trzecia i Czwarta Księga Ezdrasza,
4. Trzecia i Czwarta Księga Machabejska,

5. Biografie Adama:

- Żywot Adama i Ewy,
- Testament Adama,
- Pokuta Adama i księga o synach Adama (utwór gnostycki),
- Apokalipsa Adama (kilka wersji),

6. Księga Henocha (wersje: hebrajska, etiopska i słowiańska),

7. Testamenty Dwunastu Patriarchów,

8. Testament Joba,

9. Apokalipsa Abrahama,

10. Apokalipsa Mojżesza,

11. Wniebowzięcie Mojżesza,

12. Psalm Salomona, Ody Salomona (42), Testament Salomona,

13. Psalm 151,

14. Apokalipsa Barucha,

15. Męczeństwo Izajasza,

16. Modlitwa króla Manasesa,

17. Wyrocznie Sybillińskie (II w. przed Chr. – VI w. po Chr.),

18. Walka Synów Światłości z Synami Ciemności (Qumran),

19. Apokalipsa Eliasza.

Warto przy tej okazji nadmienić, że katolicy uważają apokryfy za księgi deuterokanoniczne, pseudoepigrafy natomiast nazywają apokryfami.

Przyczyna dla której katolicy uważają apokryfy i pseudoapokryfy za księgi natchnione leży m.in. w tym, że właśnie w nich szukają potwierdzenia dla

swych dogmatów, np. w IV Księdze Ezdrasza 2,34.35 znajduje się liturgiczna ceremonialna modlitwa: „Wieczny odpoczynek...”

Takich przykładów cytowania apokryfów czy pseudoepigrafów w celu potwierdzenia niezgodnych z całością Biblii dogmatów kościelnych, jest więcej. Przytoczę raczej znamienne wypowiedź apostoła Pawła, tak bardzo aktualną również w naszych czasach: „A jeśli się komuś wydaje, że może się upierać przy swoim, niech to robi, ale my takiego zwyczaju nie mamy, ani też zbory Boże.” (1 Kor 11,16).

(c.d.n)

Henryk Turkanik

(„Głos Kaznodziejski” 2/97)